

Worcester Aban Nsukuu

Ahunahuna, Nhyesoɔ Ahobammo εne Twa Mu Nhyeshyε

www.worcesterschools.org/bullying-prevention

Nhwehwemu Fankwa 2019

MU-NSEM PONO

I.	COFINANNCK	Page 1
II.	NKYEREKYERENE NIMDEEFOO COSON NKOSO.....	Page 3
III.	EKWAN Y FA SO NYA AHONYADE ENE SOM.....	Page 4
IV.	NIMDEE ENE NE EMFA NWOMANIM DWUMADIE NHYESHYEY Page 6	
V.	NHYESHYEY NE NFATOHO ENE AKWAN YEFA SO BO AMANE A'efa Ahunahuna, NHYESOO HO AKATUA	Page 8
VI.	ABUSUA NKABOMU	Page 16
VII.	MMARA A'YASHYEY ETIA AHUNAHUNA NE HO AKATUA	Page 17
VIII.	NKYEREKYEREMU	Page 17
IX.	NKITAHO A'EFA MMRA AHODO C.....	Page 18
X.	NKEKAHO.....	Page 19

Worcester Aban Nsukuu no ye pepeereyc wo akwanyama mu/AFFIRMATIVE ACTION EMPLOYER/sukuu ntetebea na y'enye nyiyimu, enfa ho ne baabia wo firi, w'ahosuo, wobobre, wonfile, wo nyamesom, cman a wo firi so, senea wo hunu wo boobre fa, w'awaree tebea, wonteasec wo obaa ne barima nhylamu ho, demdie, obia wa afuru, csaanii a w'asom ne man gyinabea anaa wo nni baabi te. Worcester Aban Nsukuu nam pepeereyc so ma adwumamu kwan san wo dwumadie ahodoo bebree fa nneema ahodooc, adwumamu nteteec ne nsaano nnwuma nteteec ho. Se wo pe nsem anaa nsemmisa bi anoyie afa pepeere ye akwanya/AFFIRMATIVE ACTION ho a, wo ne Adwumayefoo Whesofoo Panyin no eni nkitaho wo 20 Irvin Street, Worcester, MA 01609, 508-799-3020.

Worcester Aban Nsukuu

Ahunahuna Nsɔano Ne Nnyinamu Nhyehyeε

Tirimupɔ Nsem

Worcester Aban Nsukuu ahunahuna nsɔano ne nnyinamu nhyehyeε no yε nimdeε anamon a εresɔ ahunahuna ne abεεfɔ ntanet so ahunahuna ano. Worcester Aban Nsukuu ne aboara tena ase nidie kwanso de obuo siesie nsem nyinaa. Worcester Aban Nsukuu atu neho asi hɔ se one asukuufɔɔ, adwumayεfɔɔ, mμusua, wɔn a w'ɔhwε se mmra sodie bεkɔ so, εne krommafɔɔ bedi dwuma abom asi atuuturasem ho kwan. Y'ene saa y'aboafɔɔ yi adwendwene ho de nhyehyeε a εbeboa ama y'asi ahunahuna ho kwan, y'adi ahunahuna nsem ho agyinamu, na y'asane atu ahunahuna, abeefo ntanet so ahunahuna, ne bɔne a y'edetua bɔne so ka agu kwanso. Mansini no fa n'asodie a εesεε ɔwhε de nhyehye3 yi gu kwanso no anibre so senea εbeεbɔ asukuufɔɔ no ho ban afiri ahunahuna ho.

Worcester Aban Nsukuu atu w'ɔnho asi hɔ se w'ɔbεma asukuufɔɔ nyinaa adesuabea a ahobanbɔ wɔ hɔ na ahunahuna a efiri beaεhɔfɔ ne abeefo ntanet so ahunahuna nni hɔ. Tu a y'atu y'εnho asi hɔ yi yε adehia a εka y'εn mmɔdenmɔ ho ma adesua kɔ n'anim, na esi ahunahuna ho kwan sane yi ahunahuna biara ne nneε bɔne ahodoɔ bi a εhuannyan adesua mu na etwintwan adesua ananmu na emma asukuufɔɔ nnya nsonsoansɔɔ soronko. Y'ahunu se adesuafoɔ pɔtee bi mo a w'ɔn ye mmrε betumi aye nkɔfɔɔ a obi betumi atu n'ani asi wɔn so de saa nneεma yi adi w'ɔn; ahunahuna, ateetee, anaa aseresere a εgyina oniikorɔ no yεbea anaa senea obi hunu no εfa so. Nea εka ho bi ne, baabi aobi firi, abusua, εsom, nananom, ɔman a obi firi so, bɔbre, asetena mu dibe, asesabɔ, nwomasuamu dibe, senea obi hunu ne bɔbre εfa, nipadua yεbea, nyinsen anaa awofɔɔ tebea, senea obi te ɔbaa ne berima nyhiamu ase fa, adwene mu, nipadua mu anaa atinka mu dεmdie, anaa obi a neho nipa bi wɔ anaa obi adwene kyere no se ɔwɔ saa yεbea yi mu baako anaa bebree.

Worcester Aban Nsuukuu no nsosɔ bɔne anaa nneε a emma dwumadie nkɔso senea εse tese ahunahuna biara, abeefo ntanet so ahunahuna, anaa bɔne a y'ede tua bɔne so ka so wɔ Worcester Aban Nsukuu danmu, wɔ sukuu no asase so, anaa wɔ sukuu no dwumadie mu. Yεbeεyε nwhewhεmu ntεmso afa amanebɔ ne kwaadubɔ a efa ahunahuna, abeefo ntanet so ahunahuna, ne bɔne a y'ede tua bɔne so ka ho na y'atu ho anamon ntεmso senea ahunahuna nneε begyae na y'ama nea w'ahunahunano no ahunu se ahobanbɔ w'ɔhɔ ma no. Y'εbeboa saa dwumadie yi wɔ sukuu no afanaa nyinaa mu; εkwan a y'efaso kyere adeε, adekyere nyheyheε, adwumayεfɔɔ mpuntuo, ne nnwuma ahodoɔ. Na y'asane ama awofɔɔ/awhεfɔɔ de wɔnho ayhεmu aboa asi ahunahuna ano kwan.

I. MPANYINIE

Mpanyinie di dwuma a εho hia wō gynabea ahodoo nyinaa mu wō Worcester Aban Nsukuu ahunahuna nsōano ne nnyinamu nhyeheyε mu mpuntuo ne senea ɔde bedi dwuma mu. Akandefoo asodie a εdikan ne se w'ɔbεkyere asukuufoo senea w'ɔde anidie bεma w'onhowonho na w'asane akyerεkyre w'ɔn nteaseε ne obuo a εsesε w'ɔde ma afoforɔ a ɔmo ne w'ɔn adi afra a w'ɔdanso no. mansini akandifoo a sukuu nwomasua panyin paa, adwumayεfо a y'ahyεda apaw w'ɔn ne sukuu akandifoo ka ho bi na dwumadie yi ye w'ɔn asodie. W'ɔbe hyeheyε nneεma a esi wən ani so na w'ɔde nwhewhεmu a εntwaa mu atoto nhyeheyε no ho senea εbεyε na w'bεtumi adi ahunahuna ho dwuma yie.

- A. Εye adehia se ɔmanfoɔ de w'ɔnho bεhyε nhyeheyε no mu ama no atu mpon. Worcester Aban Nsukuu ahunahuna nsōano ne nnyinamu nyheheyε no ye adeε a y'εnam M.G.L.c 71.& 370 so sane ne akyerεkyerefо, sukuu adwumayεfо, adwumamu nimdeε aboafoɔ, sukuu ahofamafoɔ, akwankyerεfо, mantamu anamsifoo, wɔna w'ɔwhe se mmra sodie bεyε adwuma wō y'εmpɔtamu, asukuufoo, awofoɔ ne awhefо dwendwene ho ansana y'εde bεtο dwa. Worcester Aban Nsukuu ne saa kyεfafoo yi di dwuma wō saa kwan yi so. Yεye nhiyamu a obiara tumi ka n'adwene fa ahunahuna nsōano ho. Yε san srε de dwumadie nkɔsɔo tebea to dwa sane boaboa ebi ano wō kuropɔn afanaa awofoɔ nhyeheyε, awofoɔ afutuo abadwakuo ne nwomasua afutuo abadwakuo soronko no, ne sukuu abadwakuo no, nkyerεkyere, adesua ne abadwakuo nketewa a εboa asukuufoo. Y'εyε nwhewhεmu faa asukuufoo ho wō sukuufoo afutuo abadwakuo kesepaa no mu sane nyaa berε gye nsem wō mantamu whetie afidie no so.
- B. Kyεfafoo a w'ɔn wō dwumadie yi mu ne w'ɔn a w'ɔn wō abontene no bɔɔ w'ɔnho mmɔdene yεε nwhewhεmu faa y'ahiadeε ne nea y'εwɔ ho. Saa nyheheyε yi bεyε nwhesodeε ama mansini no ahyε w'ɔn tumi a w'ɔde di ahunahuna nsem ho dwumawɔ sukuu no nnwumadie ne nhyeheyε pa a εwəhɔ no mu kena. Nhyeheyε yi bi ne;
 1. Y'εde y'εnho bεhyε mu na yabo a nneε pa wō sukuu no mu nyinaa.
 2. Anamon a εtɔso mienu; Atuuturasem nsōano adekyere nhyeheyε; Gyinapen k-2
 3. Kasa a εfa nsosɔmu ho; Ahobanbɔ adekyere nhyeheyε; Gyinapen k-3
 4. Michigan nwhesodeε ma sukuu mpomdene nyinaa adekyere nhyeheyε; Gyinpen k-12
 5. Anamon a εkyere obuo; Ahunahuna nsōano adekyere nhyeheyε; Gyinapen 3-6
 6. Abrabɔ mu nimdeε nteteε; Gyinpen 4-10
 7. Mpanatwee ho ahobanbɔ; Mmabunu mpanatwee mu ateetee nsōano adekyere nhyeheyε; Gyinapen 8-10
 8. Nsemmonedifoo kuo nsōano ne nnyinamu dwumadie.

Mpomdene ne nipadua mpomdene ntamgyinafoɔ, sukuu mpanyinfoɔ, abusua ne adwumayεfо mmɔdenemɔ boa de w'ɔn ani di akyire whewhε dwumadie ahodoo yi mu afe biara whε se edi mu anaa; whewhε nhyeheyε ne εkwan a y'εfaso di dwuma mu, whewhε nsem a εwəhɔ fa ahunahuna ne nneε ho; na w'asan awhewhε nneεma a εwəhɔ ne adekyere nhyeheyε, nteteε dwumadie, ne nneε apomdene dwumadie mu. Saa nwhewhεmu yi boa yεn sukuu ne mansini ni ma w'ɔhunu nneεma a y'εnni ne mmeaε a εhia mmoa. Y'εbetwere nkanfoɔ krataa ama sukuu dwumadie pinyin paa ama w'ɔde adi dwuma wō nhyeheyε ne εkwan a y'εfaso di dwuma ho na w'asane ne mantamu anamsifoo ne wən a wɔwhe se mmrasodie bεkɔso anya nkitahodie na afei w'ahyεheyε anisoɔadehunu pa ama Worcester Aban Nsukuu. Mansini ne akorankore sukuu ne sukuu ahobanbɔ ntamgyinafoɔ no εboa boaboa nsem sane whewhε nsem mu, kyere nsem pɔtee a εfa ahunahuna ne nneεma a εtetesə dɔ a adɔso ho (nneεma bi tese,

y'εbεwhewhε ahunu asukuufo a w'onye mmre ne mmeaε a atuuturasem taakoso wə sukuudan mu, sukuu asaase so anaa sukuuhyen mu). Nsem yi boa kyere nneε ahodo o ne mmeaε a εsεsε y'εma y'ani kohε. Na εsane boa wə gyinasie a εfa nsɔano nhyeheyε ho, ne nwheso o a efiri mpanyinfo o hə, adwumamu animdefo o mpuntuo, adekyere nhyeheyε a εfata mfie, ne sukuu mu mmoa dwumadie. Wən a w'oka abadwakuo a w'owhε ahobanbo ne dwumadibea no ahobanbo ntotoε so no ne; sukuumu ne dwumadibea ksesε no adwumayefo o, asukuufo a awofo o anamsifo o ne mantamu kyefaf o. Saa abadwakuo yi beyε nwhehwhemu afe biara aboa asiesie nhyeheyε yi asane atu emu mpon.

C. Nhyeheyε ne nwhehwhemu. Ahunahuna nsɔano ne nnyinamu nhyeheyε no ye anamon a y'εretu de adi ahunahuna ne abεefo ntanet so ahunahuna ho dwuma. Sukuu no anaa mansini no atu neho asi hə se w'one asukuufo o, adwumayefo o, abusua, wən a w'owhε se mmra sodie beyε adwuma ne amanfo o bedi dwuma asi atuuturasem ho kwan. Y'ene saaf o yi adwendwene ho de nhyeheyε a y'εde si kwan, y'εde di nnyinamu, na y'εde tu anamon fa ahunahuna, abεefo ntanet so ahunahuna ne bəne a y'εde tua bəne so ka ho aba awieye. Eyε sukuu panyin apaa no asudie se əbewhε ama nhyeheyε yi ayε adwuma akəpem se ahunahuna ho nsem amanebo bi bεfa neho anaa se y'abo n'abediakyire no kwaadu se əno ne patapaaf o no. Se nsem bi tesε eyi nom si a, eyε dwumadie no panyin paa no asodie se əbeyε nwhehwhemu afa amanebo no ho ne anamon a y'εfaso de nhyeheyε no gu kwan so, na w'asane awhε onii kor o a y'ahunahunano no ahobanbo ho nsem. Se dwumadie no pinyin paa no na y'abo no kwaadu dee a'sukuu no abadwakuo no εbeyε w'ən asudie se w'əbeyε nwhehwhemu afa kwaadu no ho, εkwan a y'εfaso de nhyeheyε no gu kwan so na w'əsane awhε anii kor o a yεbe fas adi ahunahunano no ahobanbo ho nsem.

Nea εdidiſoo yi ye akandif o ne w'ən asodie wə nhyeheyε no mu.

ASODIE	AKANDIFO
Se y'εregye amanebo a εfa ahunahuna ho.	Sukuu Abadwakuo Dwumadie No Panyin Paa Sukuu Panyin Paa Sukuu Ahobanbo Ntamgyinafo o
Se y'εboaboa nsem a εfa ahunahuna ho ne n'enwhewhemu ho wə sukuu no afanaa nyinaa ama y'ahunu əshaw ne mpuntuo a aba n'ensɔano mu.	Sukuu Ahobanbo Ntamgyinafo o Hwesof o, Ahobanbo Ne Adesuabea Pa Abadwakuo.
Se y'εrekyere εkwan a w'əfaso twere na odi amanebo akyi na w'əsane whewhε nsem a εfa onii a y'ahunahunano no ne patapaaf o no ho.	Nsem Nhyeheyε Dwumayen i Sukuu Ahobanbo Ntamgyinafo o Hwesof o Ahobanbo Ne Adesuabea Pa Abadwakuo
Nhyeheyedee ma adwuma mu animdefo o mpuntuo se dee mmra no kyere no.	Adwumamu Animdefo o Mpuntuo Ntotoefo o Sukuu Ahobanbo Ntamgyinafo o Hwesof o Ahobanbo Ne Adesuabea Pa Abadwakuo
Mmoa nhyeheyedee a εdi dwuma fa onii a y'ahunahunano no ne patapaaf o no ahiadee ho.	Afutuo a, Adwene Mu Tebea Ne Əmanmma Mmoa Dwumadie Nnanoni Mmoa Dwumadie. Ahobanbo Ne Adesuabea Pa Abadwakuo.
Se y'εregye na y'awhε de adekyere nhyeheyε a sukuu no anaa mansini no de bedi dwuma agu kwan so.	Kwankyerεfo o A Əda Apomdene Ne Ahoədene Nwomasua Ntamgyinafo o Ahobanbo Ne Adesuabea Pa Abadwakuo.

Sε y'ede nhhyheε foforε anaa y'ebεhyε dada no ne kwan a y'efaso di dwuma no mu kena ne abεεfo ntanet so banbø ho nhhyheε.	Adesua Ho Nsem Panyin Paa Abadiakyire. Ahobanbø ne adesuabea pa abadwakuo.
Sε y'εεbεyε nsesae wø sukuufoø ne adwumayεfoø nwoma a εkyere w'øn senea w'ønnid w'øndwuma ne esu a εεε se w'øda no adi na εma w'ønya w'ønho nteaseε se, y'εnsoso akyerεkyerεfoø a w'øhunahuna asukuufoø so.	Adesua Ho Nsem Panyin Paa Abadiakyire. Ahobanbø Ne Adesuabea Pa Abadwakuo.
Sε y'εredi awofoø anaa abusua mmødenmø wø dwumadie yi mu anim na y'asane atwerεtwerε awofoø ho nsem ne nneεma, nneεma.	Sukuu No Kasamafoø Ne Mmoa Nnanoni. Sukuu Ahobanbø Ntamgyinafoø Hwεsofoø Ahobanbø Ne Adesuabea Pa Abadwakuo
Sε y'εbεyε nwhewhenu ne mpagya dwumadie wø nhhyheε no mu afe biara anaa bebree εbreanobreano.	Ahobabø Ne Adesuabea Pa Abadwakuo. Sukuu Ahobanbø Ntamgyinafoø Hwεsofoø

II. NTETTEε NE ADWUMAMU NIMDEε MPUNTUO.

Worcester Aban Nsukuu tøkøso de adwumamu nimdeε mpuntuo ma, adwumayεfoø, adekyerεfoø, sukuu mpanyinfoø, afutufoø, sukuu mpomdene adwumayεfoø, nnuanenoaføø, agyapadeε whesofoø, εhyεnkafoø, amirikatufoø tenne, afutufoøma dwumadie a εnka adesua ho, ne adwumamu nimdeεfoø aboaføø. Y'εnam M.G.L.c.71&370 mmra so na edi dwuma yi.

- A. Adwumayεfoø afe biara nteteε. Worcester Aban Nsukuu de afe biare nteteε bema sukuu adwumayεfoø nyinaa a w'øka nhhyheε no ho. Nteteε yi ani si eyi nom so; se w'øbehunu ahunahuna nneε, ahunahuna ahodoø, patapaaføø dwuma, w'øn a w'øbetumi ahunahuna w'øn ne adansidifoø, asεdeε ne asodie a εwø M.G.L.c.71&370 mmra no mu, adwumayεfoø asodie w'ønhhyheε no mu, nkyerεkyere fa anamon a sukuu panyin paa anaa dwumadie no ntotoε dwumayεni bøfaso se w'ønsa ka amanebc biara fa ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka ho a, εne ahunahuna nsøano adekyerε nhhyheε nkyerεkyerεmu a w'øde bema wø gyinapen biara mu wø Worcester Aban Nsukuu nyinaa mu. Akuokuo a w'øfiri sukuu biara mu a sukuu panyin paa, sukuu panyin paa abødiakyire, afutufoø ne mpomdene akyerεfoø ka ho gye nteteε wø anhyεhyε no akwaa nyinaa mu. Ekoo biara kø køtete adwumayεfoø a w'øne w'øn di dwuma a akyerεkyerεfoø, sukuu mpanyinfoø, afutufoø, mpomdene adwumayεfoø, nnuanenoaføø, agyapadeε so whεfoø ne afutufoø ma dwumadie a εnka sukuu adekyerε nhhyheε ho, ne adwumamu nimdeεfoø aboaføø. Ahyεnkafoø nya w'ønteteε firi Sukuu Ahobanbø Natamgyinfoø Hwzsofoø no hø. Amirkatuo atenee nya nteteε firi kwankyerεfoø a øda apomdene adekyerε ne amirkatuo ano. εεε adwumayεfoø a y'εfaa w'øn sukuu afe ahyεdeε akyi no de w'ønho hyε ahunahuna nsøano ne nnyinamu nteteε no mu de ka w'øn nkyerεkyere a Worcester Aban Nsukuu de ma w'øn ho.
- B. Adwumamu nimdeε mpuntuo a εrekøso. Worcester Aban Nsukuu no nam adwumamu nimdeε mpuntuo so b'ekøso apagya adwumayεfoø nimdeε mu wø εkwani a y'efaso si ahunahuna ho kwan, hunu ahunahuna, sane di ahunahuna nsem ho dwuma. Nhhyheε a εwø sukuu baabiara anaa mantamu baabiaraa dwumadiemu nimdeε mpuntuo na gyina nwhewhenu ne nsem bi tesε eyi nom so;
 1. Mpuntuo (anaa mfie) nhehyε pa a y'ede so ahunahuna ano.

2. Mpuntuo (anaa mfie) nhyeheyε pa y'ede boa di ahunahuna ho dwuma ntəmso, de si ahunahuna nsem ho kwan.
3. Nsem a εfa nkitalo whanyaan ne tumi mu nsonsonoε a εtumi kəso wə patapaafos, onii a y'ahunahunano no ne adansefօo a w'əhunu ahunahuna no.
4. Nwhewhe mu nsonsonoε a εfa ahunahuna ho, ne nsem a εfa asukuufos pօtee bi a w'əbetumi ahunahuna w'ən wə sukuu adesuabea hօ.
5. Nsem a εfa abeεfo ntanet so ahunahuna ho ne senea ahunahuna korə εteε.
6. Abeεfo ntanet ahobanbօ ho nsem a εfa ntanet so ahunahuna ho.

Adwumamu animdeε mpuntuo nso kyere εkwan a y'ebefaso asi ahunahuna ano asane adi ho dwuma anaa bəne a y'ede tua bəne so ka ama asukuufos a w'adidem a εye nhye se y'ede w'ən kə adwendwene mu, se y'erehyehye asukuufoc akorankore nwaomasua dwumadie (IEPs) a'y'ebema y'ani akə asukuufos a w'əyare w'ən adwene mu anaa asukuufos a w'ən dəmdie ama w'ən asetenamu dwumadie atəsin.

Mmaε afoforɔ bi a adwumamu nimdeε mpuntuo bətumi akəso bi ne;

- Se y'ebeyε nhwəsopa na y'awhε ama w'ən de kasa a εkyere obuo adi dwuma
- Se y'ebema nteaseε εne obuo a εfa nipa mu nsonsonoε ho bənyini
- Se y'εne mmusua bənya ayonkofa ne nkitalodie
- Adesuadan mu nneε nkyerεkyere pa
- Se y'ede nnyinamu nhyeheyε pa a εfa nneε pa ho bədidwuma
- Se y'ede nteso pa bεyε adwuma
- Se y'ebε kyεrεkyεrε asukuufos no nimdeε na y'asane akyere w'ən kasapa, abufuo nhyeεsos ne ahunuməbrə ma afoforɔ
- Se y'ede asukuufos bəka sukuu anaa adesuadan mu nhyeheyε ne agyinasie ho, na y'asane awhε ama adesuadan a εbəbօ asukuufos nyinaa ho ban
- Se y'ebema adesuadan a εbəboa asukuufos na asane abə w'ənho ban
- Se y'ede adwumayεfօo a w'ən asodie ne se w'əbəhwε nhyeheyε no so ama w'əde adi dwuma akyere nsonsonoε a εda panyindie nneε a w'əde siesie suban bəne, w'əde pefeeεyε wura sukuu no dwumadie mu εne nea εkekaho, εne ahunahuna ntam.

- C. Nkaε a y'atwεrε ama adwumayεfօo. Afe biara, mansini no twerεtwεrε nsem a εfa Worcester Aban Nsukuu ahunahuna nsəano ne nnyinamu nhyeheyε no ho de ma adwumayεfօo se nkaε ntwerε. Nsem a y'etwεrε no bi ne; nhyenheyε no afa bi a εfa adwumayεfօo asεdeε ne sukuu adwumayεfօo a w'əhunahuna asukuufos. Y'etwεrε saa nsem yi wə panyin paa no dawurubə krataa mu. Y'εsane de kə abeεfo ntentan kεsε so.

III. NNEEMA NE DWUMADIE HO KWAN.

Ahobanbօ ne adesuabea ahobanbօ a y'εnam Worcester Aban Nsukuu so εrehye mu kena no fa a edimu bi ne se y'ebəwhε adi atinka ahiadeε a εhohia wən a y'ahunahuna w'ən, asukuufos ne patapaafos ho dwuma. Senea εbεyε na y'ebεhyε mansini no ahoədene mu kena ama w'asi ahunahuna ho kwan, aboa ntəmso na w'adi ahunahuna ho dwuma yie no, Worcester Aban Nsukuu no wə nneεma a εkyere nteaseε a εwə ahunahuna mu, na εsanε kyere εkwan a w'əbəfaso adi w'ən a w'əhunahuna w'ən, asukuufos, patapaafos ne abusua adehia ho dwuma.

- A. Se y'erehunu nieεma a yεde di dwuma: Mansini no dwumadie a w'əredi fa nneεpa nnyinmu ne mmoa (PBIS) ho wə nsukuu aduonu-mienu mu sesei ne nwumadie ahodoə no ma fapim a w'əgyina so de whε hunu nneε bi a εtaa da adi ne adwumayεfօo nyinaa buo asetena wə sukuu

biara mu. Nneema a y'ewa de di dwuma wo saa sukuu afanaa nyinaa nhyeheyedee yi ho bi ne adwumayefoo a y'atete w'on wo nimdees a w'onam so kyere asukuufoo asetena pa mu nnees na w'asane ama sukuubeae pa a eboa nkitahodie nnees pa "nhyeheyee a akoo yie" a efiri mansini nsukuu a w'ode nneepa mmoa (PBIS) edi dwuma ho nssem wo mansini no abeefo ntanet kesees so a nssem afoforo bi a efa nneema a y'ede di dwuma ho ka ho ne oman no beae a w'owhe boa nnees pa. (<http://www.pbis.org>). Nkyerkyere pefee a efa asetena mu nneepa ho wo gyinapen biara a efiri impanyinfoo a w'onwaa sukuu beae mu ho no nam mansini no nhyeheyee ahodoos bi anamon so a y'en dwumadie wo Massachusetts abofra ehuboo beae no nso ka ho. Ewa nnees pa mmoa (PBIS) nsukuu mu no nhyeheyee bi a w'ode so shaw ano ye adwuma hunu sane di dwuma fa nnees bone ho abre a ayi n'eti sane ye nhyeheyee a w'obehia de asi ano kwan. Abusua nkitahodie ne mmoa a efiri mantamufoos haa nso ye adees a nnees pa mmoa (PBIS) nsukuu de di dwuma.

- B. Afutuo ne nwumadie ahodoos: Beae a w'owhe mmofra ayeyie so no de sukuu afutufoos ne sukuu adwene mu nimdeefoo kaa sukuu biara mu se w'onkc di dwuma eber-fa anaa ebre mu, (whewhe abofra yiediebea no wo mmataho no mu). Adwenemu akwahosan adwumayefoo yi yee nkrofoso bi a esane w'on nwuma ahodoos a w'adi wo nsukuu ahobanbo mu nti no, w'onye ahohoos, na w'egye w'ondi se w'oye sukuu biara mu nkrofoso a w'ayee ahoboa se w'obebua wo nwhewhemu a efa ahunahuna ne apooboo ho wo asukuufoo ntam. Ekwarpa so no, w'oboa wo mpuntuo ne nhyeheyee a y'ede ma asukuufoo a w'ahunahuna w'on na w'osane de awofoo ne asukuufoo ma beae a mantamufoos mmoa efiri ba. Nea ekaho biom ne saa mmoa a'adwumayefoo yi aniianii adekyere, ne asekyere nsisoos a' nimdees apomdene nwomasua adekyerefoos de ma ankorankore ne asukuufoo akuo nketewa a' w'ohia se w'osane kyere w'on saa adesua yi biom yi so hyee asetena nimdees adehyee nhyeheyee no mu kena. Sukuu afutufoos de mmre tia mu akorankore ne ekuo afutuo ma asukuufoo/abusua senea w'obenya mmoa nkitahodie wo w'one mantamu nwumakuo ntam na w'ama ekwan a basabasaes nnim a w'ofaso de siesie ntokwa ne mpata dwumadie.

Sukuu afutufoos sane di dwuma se mansini ne sukuu koraa whesofoos. Enam saa nti, wobetumi ahunu ahunahuna a ebetumi apegya akoduru mpenpensos a ekobo beba mu, esane sukuu kwatie nti. Nkabom dwuma a y'ene Worcester mmofra asemidibea tweretwera tammuafoso ne beae a w'owhe mmratofo a w'odi abisadees biara a y'ede fa w'ons. Saa mmratofo yi boayen ma y'edi saa nssem yi ho dwuma ntams.

Sukuuni ahobanbo beae a sukuu afutufoos ne okyerkyereni a'owaa adansidie krataa wo demdifoo adekyere ma wonho mmre tia beye (nansa) akwanya a enye nhye a sa bre no mu no, wobeyee asukuufoo a w'ada ahunahuna ne anipoopoo nnees a ano yedene adi ho nwhewhe afa w'on ahiadees ne adekyere nhyeheyee bi a egyna nwhewhemu so de kyere nnees pa ne nimdees a w'ode siesie ntokwa abodwoos so. Saa mmoa a efata nwomasua yi, boa kyere nnees pa a w'ode si nnees bone ananmu, hunu asukuufoo ahiadees, sane de emmoa nhyeheyee gu kwanso, de boa asukuufoo se w'osane nkaa sukuu mu a ahobanbo beae no sane kyere pefee nnees a w'agye ato mu, ne nea nnees a w'owhe se asukkufoos beda no adi.

Adesuabea nnihaa daa bea (TLC) nya mmre tiaa de ye nwhewhemu ne dwumadie a w'ode brebre tebea bi ano ase ma nhysase asukuufoo a w'oda nnees/atuutra su bi a emuyedene adi a emma w'on akasa nwomasua ne w'on afeefoo a w'on wo adesuadan kesees mu no nwomasua nkoso. Asukuufoo firi dwumadie yi mu nnawotwe mmienu kosi nnawotwe miensa ntam, na w'ode nhyeheyee a ebeba wo w'aa nwomasua adesuabea kesees no mu. Adesuabea dan

nketewa yi boa ma sukuufoa yi nya nkyerekyer pa. Y'ede mmoa nhyehey afofor a εεbo a ankorankore sukuu biara adehia potee na esane ye adee a εεbo abusua nso adehia.

- C. Asukuufoa a w'adidem: Worcester Aban Nsukuu asukuufoa a w'on wo adwenemu haw biara no, eyε nhye ma IEP kuo no se w'ebewhe na w'akyer nimdees ne mdeneb a y'ebelia de aso ahunahuna ano, ateetee anaa ehuro ho dwuma. Ebere biara a IEP kuo no nwhewhemu de beto dwa se enam se osukuuni bi ahunahuna obi afa ne demdie, asane ateete no, anaa ahuro no, eyε nhye ma IEP kuo no se w'okyere nimdees ne mmadenem a y'ebelia de aso ano, na y'ede adi ahunahuna, ateetee anaa ehuro yi ho dwuma.
- D. Se asukuufoa koye ayarewhe wo abontene: Sukuu no ayarewhe nhyehey (whε εho nhyeheyewa matahoo no mu) kyere ekwan a w'afaso di dwuma wo sukuu mansini no ne adwenemu akwahosan nwumakuo atam, a εma abontene ayarewhe ne ayarewhebea a εfata se y'ede asukuufoa a w'chia ayarewhefo a'w'on wo ayarewhe ne asetenka bεk. Enam se y'ede saa nhyehey yi di dwuma yi nti, afutufoa εne sukuu adwenemu nimdeefoo tumi boa abusua a w'on wo shaw wo w'on adwenemu akwahosan dwumadie mu. Ebier, krataa a awofoa no nsa hyε aseε a w'ode apeneso ma sukuu no kwan ma wotumi kyere ayarewhe adwumayefoo no tumi fa nsem a εho hia na εwεse w'on de kε abontene akoye mmoa afiri ayarehwefoo nkyen. Enam saa nhyehey yi so no, y'atumi ne mantamu adwumayefoo adi nkitaho afa shaw a εfa ahunahuna nnee a y'ahunu wo sukuu mu no ho ne senea y'ebetumi afa ayaresa nhyehey no so adi nsem no ho dwuma.

IV. NNEEMA A εFA ADESUA HO NE NEA εNFA ADESUA HO.

Worcester Aban Nsukuu ma akwankyerε a εfata mfie a sukuuni yi adi. Saa akwankyerε yi ma ekwan a w'afaso si ahunahuna ho kwan a w'ode ahye mansini no adansidie nyinaso akwahosan adekyerε nhyehey no mu wo gyinapen biara mu. Akwankyerε a edi mu no bi ne, εkwan a w'afaso di dwuma wo adesuadan mu, ne sukuu no nyinaa nhyehey a, w'on ani si εkwan pa a w'ebefaso asi ahunahuna ho kwan εne asetenamu nimdees mpunto.

Worcester Aban Nsukuu ahiadeε nhyehey a εwεhε:

- A. Akwan potee a y'εfaso si ahunahuna ho kwan. Ahunahuna nsano adekyerε nhyehey no nam nhwehwemu a εntwaamu so nya nimdees a esi saa akwan yi so dua;
- Se y'ede atwerε ne afofor a sukuufoa bεdi dwuma ama mpuntuo aba w'on nimdees mu.
 - Se y'εbema asukuufoa εne sukuu adwumayefoo tumi a w'ode bεdi dwuma na akyerε w'on nea wo'beyε se wo'behunu asukuufoa a wεde ahunahuna anaa, bεne r'etua bεne so ka anaa wo'whewhe panyin mmoa.
 - Se y'εreboa asikuufoa ama w'εn ate ahunahuna ne abεefo ntanεt so ahunahuna ne tumi mu nsonsonoe ase.
 - Se y'εresi abεefo ntanεt so ahobanb a so dua, ahobanb ne εkwanta a y'afaso de abεefo mfididwuma nkitahodie di dwuma.
 - Se y'εrehyε asukuufoa nimdees a wo'dedi w'on ayonkofa ho dwuma ne nkitahodie a wo'di no obuo kwano.
 - Se y'ede asukuufoa b'εhyε ahobanb sukuu adesuabea a εboa na εsane de obuo ma nipa mu nsonsonoe.

Dwumadie no bi nso ne, se y'ebekyerε asukuufoø ahunahuna nsøano ne nnyinamu nhyeheyε no fa bi a εfa asukuufoø ho afe biara ahyaseε wø sukuufoø nhyiamu ase, sukuudan mu akwankyerε, ne sukuu afanaa nyinaa nkitalodie. Adansidie nyinasoø ahunahuna nsøano adekyerε nhyeheyε no na εdidiisoø yi;

NFITIASEE NSUKUU:

Worcester Aban Nsukuu no wø akwahosan adekyerεføø a w'ønam nhyeheyε so kyere asukuufoø nyina a w'øn wø gyinapen 4-6 wø nftiasee sukuu nyinaa mu. W'øde adansidie anyinasoø asetenamu nimdee ne ahunahuna, ne atuuturasem nsøano adekyrε nhyeheyε a εdidiisoø yi na edi dwuma.

- Gyinapen 1-3 anamon a εtøso mmienu
- Gyinapen 4-6 anamon a y'ede kyere obuo, Michigan nwøesodee ma Sukuu Akwahosan Adekyerε

Adesuadan muakyerεkyerεføø ka adesuadan no mu wø abre a mpomudene adekyerεføø r'ekyerε asukuufoø no adeε naawøtwemu no nyinaa. W'øye saa adeε yi de boa whε ma dwumadie no køso sne hyε dwumadie no mu kena. Sa mpomudene akyerεkyerεføø yi sane ma akyerεkyerεføø a w'økyerε mmøfra ntøtøfewaa adeε nimdee fiti anamon a εtøso mienu no so.

ADANTAMU SUKUU.

Adantamu sukuu biara wø akwahosan adekyerεføø a w'økyerε atuuturasem ne ahunahuna nsøano. Øde patapaafø, w'øn a y'ahunahuna wøn, adanseføø ne atuuturansem ne opera nsøano, Healthsmart adekyerε nhyeheyε ni Michigan nwøesoo nneεma a w'øde di dwuma.

NTOASOØ SUKUU

Akwahosan adekyerεføø de mabunu akwahosan adekyerε nhyeheyε na εkyerε adeε; atuuturasem nsøano ne Michigan nwøesodee ma sukuu akwahosan nwomasua, atutura ne opera nsøano ne Healthsmart adekyerε nhyeheyε ho nneεma.

Mansini no mmranimfoø dwumadibea no nso de nkyerεkyerε ma asukuufoø fa ahunahuna ho wø gyinapen afoforø mu. W'ønsi abeefø ntanet so ahobanbø ne εkwan pa a y'efaso de abεfø mfidinwuma nkitalodie di dwuma so dua deboa asukuufoø ma w'ate ahunahuna ne ntanet so ahunahuna ase.

Worcester Aban Nsukuu no te mmra eyi ho hia a ehia ase na w'øma akwankyerε pa ne adesuadan mu adekyerε, ne sukuu no nyinaa dwumadie a y'ani wø εkwan a w'øbefaso asi ahunahuna ano kwan ne asetena mu nimdee mpuntuo ho. Eyi b'εwhε se asukuufoø anyinaa a w'øn wø gyinapen 4k-12 nobønya akwankyerε a εfata w'øn mfie.

A. Adekyerε kwan ahodoø a εboa ahunahuna nsøano mmødenmø: Worcester Aban Nsukuu si saa εkwan yi so dua wø nsukuu nyinaamu efiri se w'øn ho hia wø nhyeheyε a y'ede di dwuma wø banbø ne sukuu beaε a εboa asukuufoø mu. Eyi nom twe adwene si y'ahunahuna mmoa ne ne nsøano nhyeheyε no ho hia a ahia so.

- Se y'ede anisøade hunu a emu daho bøsi asukuufoø ani so na y'ede sukuu ne adesuadan mu nhyeheyε bøsi ho.
- Se y'ebøye beaε sukuu ne adesuadanmu ahobanbø wø hø ma sukuufoø nyinaa, a asukuufoø a w,adidøm, anaa mmaa a w'øn ne mmaa εda, mmerima a w'øn ne mmarima εda, obi a øne mmarima ne mmaa nyinaa tumi da, øbaa anaa øberima a w'asesa ne bøbre ena asukuufoø a w'øn nni baabi te nso ka ho.
- Se y'ede mmoa εfata ne εkwan pa a εse se y'efaso di dwuma, mpo se εse se y'εtea asukuufoø a'.
- Se y'ede nneε pa ho mmoa bødi dwuma.
- Se y'ebøye mpanyinfoø nkuran ama w'øne asukuufoø b'ønya nkitalodiepa.

- Se y'ereye whesodee, y'ere kyerkyere ne se y'ebəbə asetena pa, nneə əhootee, ne obuo nneə abaso.
- Se dee nhyeheyee pa b'edi nneə pa ho dwuma a'nkabomu adwuma, ne nneə pa mmoa a əboa wə asetena ne atinka mpuntuo mu nso ka ho bi.
- Se y'ede abeefo ntanet so ahobanbə a enfa nwoamsua ho ne nea emfa wən adekyere nhyeheyee ne titire ne beae a wən ahoođene wə.

V. NHYEHEYEE NE ƏKWAN A W'OFASO BƏ AHUNAHUNA NE BƏNE A Y'EDETUA BƏNE SO KA HO AMANEƏ.

Y'əbetumi aboa banbə ne adesuabea a banbə dimu wə hə nti no, Worcester Aban Nsukuu wə nhyeheyee ene ekwan a y'efaso gye, etu anamon fa amaneə a'efa ahunahuna ne bəne a y'ede tua bəne so ka ho senea sukuu no mu nipa-asukuufos, awofo, ne sukuu adwumayefos – b'əhunu nea əkəso se ahunahuna nsəm bi əkəso a (mmataho krataa no mu). Y'əhunu se asukuufos no mu bi a w'ən ye mmre no betumi aye nkəfoss a w'əbetumi ahunahuna w'ən, ateetee w'ən, anaa agyina w'ən tebea anaa senea w'əhunu w'ən fa so ahuro w'ən; ebi tesə, baabi a w'ən firi, ahosuo, esom, obi nananom, əman a w'əfiri so, bəbre, senea obi hunu ne bəbre anaa senea əye ne neema fa, nipadua yəbea, nyinsen anaa awofos dibea, obi nteaseə wə əbaa ne berima nhyeae mu, nipadua mpuntuo anaa atinka dəmdie, anaa se w'ənho nipa bi wə anaa w'əsusu se əwə saa tebea yi mu baako anaa deə əboro saa. Nhyeheyee no kyerkyere mu pefee ekwan a adwumayefos b'efaso abə amaneə afa nsəm ho, ekwan a wəbefaso ne asukuufos ne abusua adi nkitaho afa senea w'əbetumi abə amaneə (ne ekwan a w'əfaso bə amaneə a obiara nhunu wən), ne ekwan a sukuu pinyin paa no anaa dwumadie no whesofos anaa dwumadie no pinyin paa bəfaso, se sukuu panyin paa no anaa n'abədiakyire no na w'əsusu se əye patapaafos mo a, anaa sukuu abadwakuo anaa dwumadie no whesofos se, dwumadie no panyin paa no na w'əsusu se əye patapaafos no a, se w'ən bəbə amaneə a'.

- A. Se y'erebə ahunahuna anaa bəne a y'edetua bəne so ka ho amaneə. Adwumayefos, asukuufos, awofo anaa awhefoss, anaa afoforə bi nom betumi abə amaneə afa ahunahuna ne bəne a y'ede tua bəne so ka ho na əbetumi aye anum kassa anaa nea w'atwərə. Əye nhye se w'ənam Worcester Aban Nsukuu ahunahuna nsəano ne nnyinamu nsəm amanebə krataa so twərə anom kasa nyinaa (mmataho krataa). Ese se sukuu ne mansini adwumayefos bə sukuu panyin paa anaa dwumadie no whesofos amaneə, anaa w'əbə dwumadie no panyin paa anaa dwumadie no whesofos amaneə se, sukuu panyin paa anaa n'abədiakyire na w'əsusu se əye patapaafos no a, anaa se w'əbəbə sukuu panyin paa anaa dwumadie no wheso fos amaneə afa ahunahuna anaa bəne a y'ede tua bəne so ka nsəm bi a odwumayeni bi ate anaa ahunhu ansana əda no bəkə awieye. Asukuufos, awofo anaa awhefoss, anaa ankorankore afoforə bi mom a w'ənyə sukuu anaa mansini adwumayefos betumi abə amaneə wə'bre a obiara nhunu beae a amanebə no firi. Worcester Aban Nsukuu no atu ekwan y'efaso de krataa a y'etwərə kəma obi asi hə (School Safety Office, 20 irving street room 101), afidie a w'ənam ahomatorofo tətəfon so de yi krataa bi mfonin wə baabi aba a w'atu asi hə (508-799-3173) ne abeefo ntanet so kwan a w'atu asi hə, reportbullying@worcesterschools.net a obi betumi afaso abə amaneə. Obiara a əpəsə əbə amaneə fa ahunahuna nsəm ho nso betumi afə ahunahuna ahomatorofo tətəfon aba 508-799-3472 abə amaneə wə abre a obiara nhunu onii korə.

Ensəsə w'ətwərə wo nsəm gu krataa so ansana w'atumi abə amaneə afa asem bi a asi ho. Nanso esəsə sukuu panyin paa biara anaa dwumadie no whesofos no wie asem a asi ho krataa ne ahunahuna nsəano a əfiri whesofos hə əfa ahunahuna amanebə biara a asukuufos adwumayefos, awofo anaa afoforə bi abə. Biom nso, sukuu biara; 1) De asem a asi amanebə krataa no bi bəma asukuufos ne awofo/awhefoss. 2) Se w'ən bəma ebi awə sukuu no dwumadibea kəsəsə no mu, afutuo dwumadibea, sukuu mpomdene dwumayeni no dwumadibea əne mmeae bi a sukuu panyin

paa anaa dwumadie no whesofoo no bεkyere, 3) Se w'ode bεto mansini no abεefo dawurubø ntentan so (worcesterschools.org/bullying-prevention) ne sukuu no abeefo dawurubø ntentan so. Y'ebεkyere ahunahuna krataa ne amanebo krataa no ase de akø asukuufoo ne awofooo anaa awheføo kurom kasa a w'øtaa ka paa mu.

Se yeshe sukuu ase afe biara mu a', Worcester Aban Nsukuu no bεma sukuu no mu foø a adekyerεfoø, awhesofoo, sukuu mpomdene adwumayεfoø, nnuanenoafø, mmirikatuo tenee, afutufoø ma nwumadie a εnka sukuu adekyere nhyeheyε ho, adwumamu nimdeεfoø aboafø, asukuufoo ne awofooo anaa awheføo ka ho no nkaee a w'atwεrε afa nhyeheyε a w'ønam so bø amaneε fa ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka ho. Nkyerεkyerεmu a εfa εkwan a y'εfaso bø amaneε ne nneεma a w'ode bø amaneε te se, edin ne εkwan a w'øbefaso ne sukuu panyin paa anaa dwumadie no whesofoo benya nkitahodie ne dwumadie no panyin paa anaa dwumadie no whesofoo, se sukuu panyin paa anaa n'abεdiakyire no na w'øsusu se w'øye patapaafø a, anaa sukuu no abadwakuo anaa dwumadie no whesofoo se, εba se dwumadie no panyin paa no na w'øsusu se εye patapaafø no a' w'øn de saa nseø yi bεheyε asukuufoo ne adwumayεfoø nwoma a εkyere wøn senea w'øbeøø wøn bra wø wøn dwumadie mu, sukuu no ne Worcester Aban Nsukuu abεefo dawurubø ntenat so (worcesterschools.org/bullying-prevention), ne nseø a εfa nhyeheyε a w'ode ma awofooo anaa awheføo no.

1. Adwumayεfoø amanebo:

Odwumayεni bεbø sukuu panyin paa no anaa dwumdie no whesofoo amaneε ntεmso anaa dwumadie no panyin paa anaa dwumadie panyin no whesofoo amaneε se sukuu panyin paa no anaa n'abεdiakyire no na w'øsusu se εye patapaafø no a, anaa sukuu no abadwakuo anaa dwumadie no whesofoo amaneε se dwumadie no panyin paa no na w'øsusu se εye patapaafø no a, se onii korø no hunu anaa εte se nneεma bi akøso a εbεtumi ayε ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka a' nhyeheyε a εsεsε obi faso bø sukuu panyin paa no ne dwumadie no whesofoo amaneε, anaa dwumadie no panyin paa anaa whesofoo no amaneε se sukuu panyin paa no anaa n'abεdiakyire no na w'øsusu se εye patapaafø no a, anaa sukuu no abadwakuo anaa dwunadie no whesofoo amaneε se, dwumadie no panyin paa no na w'øsusu se εye patapaafø no nsi tumi a odwumayεni wø se otu nneε anaa nteasøø nseø ho anamon wøabø εnam sukuu anaa mansini no nhyeheyε ne εkwan a w'øn faso tenetene nneε ne nteasøø. εkwan a w'øfaso di dwuma yi bεtumi ahyε aseε εberε a w'awie εkyerεkyerεfoø krataa a w'ode kyere hia a εhia se osukuuni bεkø akøgye mmoa wø baabi foforø, anaa dwumabea nteasøø krataa a w'ode kyere hia a εhia se osukuuni bεkø akøgye mmoa wø baabi foforø anaa ahunahuna nseø amanebo krataa (whε mmataho krataa no mu).

2. Asukuufoo, awofooo anaa awheføo ne afoforø amanebo:

Sukuu no anaa mansini no whε anim se asukuufoo, awofooo anaa awheføo, ne afoforø a w'ahunu anaa w'ate nseø a εfa ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka a εfa osukuuni anaa sukuu adwumayεni ho no bεbø sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoo no amaneε, anaa dwumadie no panyin paa anaa whesofoo no amaneε se sukuu panyin paa no anaa n'abεdiakyire no na w'øsusu se εye patapaafø no a, anaa sukuu no abadwakuo anaa dwumadie no whesofoo amaneε se, dwumadie no panyin paa no na w'øsusu se εye patapaafø no a. Wo bεtumi abø amaneε wø abø a obiara nhunu onii korø a εbøø amaneε no, nanso y'εrengyina amanebo a εtesa nkøa so ntø asotwee anamon biara εnfa onii korø a w'øsusu se εye patapaafø no ho. Nanso senea biara y'εbεyε amanebo a y'ennim amanebofoø no ho whee no nwewhεmu. Asukuufoo, awofooo ne awheføo ne afoforø bi mom bεtumi abisa adwumayεfoø ama w'aboø w'øn atwεrε wøn amanebo. Y'ebεkyeres asukuufoo εkwan pa, kokoam ne εkwan a εfata w'øn mfie a w'øbefaso abø amaneε akyere adwumayεfoø anaa sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoo no, anaa dwumadie no panyin paa

anaa ne whesofoo no se sukuu panyin paa no anaa n'abediakyire no na w'osusu se oye patapaafu no a.

- B. Se y'ebeyi amanebo a efa ahunahuna anaa bone a y'ede tua bone so ka ho anamon– Osukuuni kwaadubo fa ahunahuna ho.

1. Ahobanbo:

Ansana y'ebeyi nwhewhemu afa ahunahuna anaa bone a y'edetua bone so ka kwaadubo ho no, sukuu panyin paa anaa dwumadie no whesofoo no fa kwan bi so wha hia a ehia se oma onii koru a y'ahunahunano no nya awrehyemu se ahobanbo gu so wo ho ma no, anaa se obebu onii a y'ahunahunano no ho ban afiri ahunahuna biara a ebetumi aba n'akwan mu biemu. Anamon a y'etu de hye banbu mu kena bi ne; se y'ede ahobanbo nhyeheyee a ebetumi yen ankasa be gu kwan so; se y'edikan ahunu senea atenasee nhyeheyee tee ma w'on a w'ebetumi ahunahuna wo anaa patapaafu no wo adesuadan mu, awia adidie, anaa wo ehyen mu; se y'ebehunu odwumayeni bi a obeyi ahobanbo ni ama onii a w'ebetumi ahunahunano no; ene se y'ebeyi sesa patapaafu no mmre ne n'enhyehyee se nea onya onii a ebetumi asisino no ho kwan. Sukuu no panyin paa anaa dwumadie no whesofoo no befa akwan afoforo biso de ahye ahobanbo mu kina wo abre a oreye nwhewhemu ne nwhewhemu no akyiri no senea ebetia biara.

Sukuu panyin paa anaa dwumadie no whesofoo no de nhyeheyee pa begu kwanso de abo sukuuni a w'abo amanee afa ahunahuna anaa bone a y'ede tua bone so ka ho ban, osukuuni a w'adi ahunahuna anaa bone a y'ede tua bone so ka ho adanse, osukuuni a owo nsemkae bi de boa nwhewhemu, anaa osukuuni a owo nsemchia bi fa amanebo a efa ahunhuna anaa bone a y'ede tua bone so ka ho.

2. Se y'ebeyi afoforo asotire:

- a. Nkaee a y'ebeyi awofoo anaa awhefo: Se sukuu panyin paa no anaa dwumadie whesofoo no hunu se ahunahuna anaa bone a y'ede tua bone so ka bi akoso a oba onii a y'ahunahunano no ne osukuuni patapaafu no awofoo anaa awhefo amanee ntam so ne ekwan a y'ebefaso atu ho anamon. Nsem bi betumi asi a ebema sukuu panyin paa anaa dwumadie no whesofoo no abo awofoo anaa awhefo amanee mpo ansana w'ahye ase aye nwhewhemu afa asem no ho. Nkaeebo no befa Amanmmra 603 CMR 49.00 nhyeheyeyi so.
- b. Se y'ebeyi sukuu anaa mansini afoforo asotire: Se ekoba se amanebo no efa asukuufuu a w'on nfiri sukuu mansini baako mu, sukuu a w'okyere biribi pote bi ho nimde, sukuu a enye aban dea mu ankorankore demdifoo sukuu w'agye ato mu a w'otumi ko ba fie anaa w'okotena ho, anaa nkabom sukuu mu a sukuu panyin paa no anaa dwumadie no whesofoo a edikan boono amanee fa asem no ho no nam ahomatorofo so beyi panyin paa anaa dwumadie whesofoo no a owo sukuu foforo a amanebo no fa w'on asukuufuu ho no asotire ntamso ma w'onsu atu ho anamon a efata. Nkitahodie nyinaa befa amanmmra ne 603 CMR 49.00 so.
- c. Se y'ebeyi w'on a w'owhe mmrasodie so asotire: Ebre biara a sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoo no banya amanebo fa ahunahuna anaa bone a y'ede tua bone so ka ho na nwhewhemu akyiri no se ogyedi se rho hia se ede bnedie kwaadu bu patapaafu no a sukuu panyi paa anaa dwumadie whesofoo no beyi w'on a w'owhe mmrasodie so asotire.

Y'ənam nteasee nhyeheyee a y'əne w'ən a w'əwhe mmransodie so wə ne aman mmra 603 CMR 49.00. so na eyi asotire no. Ebiem, se asem bi si wə sukuu asase so na se sukuuni dada a onni mmoro mfie aduonu-baako a onni sukuu no mu biem ho a, sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no bəfrē w'ən a w'əwhe mmrasodie so wə mantamu hо, se əwə gyidie se əho hia se əde bənedie kwaadu bə patapaafо no a.

Gyinasie mu no, sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no bəfa nhyeheyee ne əkwan a Sukuu Ahobanbə Ntamgyinafoо Hwəsofоо ne ankorakore bi mo a sukuu panyin paa no anaa dwumadie whəsofоо no hunu se w'əfata tu agyina.

C.Nwhewhəmu:

Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no bə whewhə amanebə a əfa ahunahuna ne bəne a y'əde tua bəne so ka ho nyinaa mu wə dənwhere aduonunan ntam anaa sukuu da a ədi əda a n'ensa ka amanebə no anim no mu, na ənam saaso de nsəm a ənim nyinaa bi tesə kwaadu no bəbre ne asukuufоо a asem no fa w'ənho no mfie.

Nwhewhəmu no ərekəso no, sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no b'ətoto asukuufоо, adwumayefоо, adansefоо, awofоо anaa awhefоо ne afoforо ano sənea əho bəhia. Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no b'əkai sukuuni a w'əsusu se əye patapaafо no, ne'a w'əhunahunano no ne adansefоо hia a ehia se w'ən bəedi nokore, ne se mmra mma bəne a y'əde tua bəne so ka ho kwan na obiara a əbeyə saa no b'ənya asotwee.

Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо, anaa adwumayefоо no mu bi sənea sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no kyere no, na əne sukuu futufоо no bom toto nkrəfоо ano sənea əse. Asodie a əwə se əde whewhə nsəm no mu di ho dwuma no ma sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no de nsəm a əbetədwa wə nwhewhəmu no mu b'əsie kokoam. Y'əde nwhewhəmu no mu nsəm a y'atwəre bətō ho. (whəsofоо ahunahuna nsəno ne nnyinamu asem amanebə krataa – mmataho krataa).

Se əho hia a, sukuu panyin paa anaa dwumadie no whəsofоо no ne mmra abadwa bətu agyina afa nwhewhəmu no ho. Əkwan a w'əfaso ye ahunahuna ne bəne a w'əde tua bəne so ka nsəm ho nhwehwənu no nam Worcester Aban Nsukuu nhyeheyee ne n'akwan a əfaso ye nwhewhəmu pərəepe.

D. Gyinasie:

Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no bəgyina nsəm no nyinaa ne tebea so na asi gyinaee. Nwhehwəmu no akyiri no na se əbedə adi se ampa ahunahuna anaa bəne a y'əde tua bəne so ka kəso a, sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо nobəfa əkwan pa so awhe se ebi nsi biem na w'awhe se onii a y'ahunahunano no wə akwanya de neho bəhyə sukuu dwumadie mu anya ho mfasoo. Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no; 1) bəsi gyinaee afa nsiesie dwumadie a əbehia ho, na 2) w'asane asi gyinaee afa anamon ne/anaa nteasoo ananmon a əbehia ho. Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no betumi agyina nsəm no tebea so ne asukuufоо akyerekyerəfоо ne/anaa sukuu afutufоо, ne onii a y'ahunahunano no anaa sukuuni patapaafо no awofоо anaa awhefоо atu agyina afa nsəm no ho de ahunu asetanamu anaa atinka ho nsəm pətee a əye ahunahuna nneə no kəfabaeə əne nwhewhəmu a əfa asetenamu nimdeə mpuntuo ho hia a ehia. Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no bəbə na y'ahunahunano no ne patapaafо no awofоо anaa awhefоо amanee afa nwhewhəmu no nsonsoano ho dənwhere aduonunan ntam anaa sukuu da a ədi əda a w'əwie nwhewhəmu no anim no ne anamon a w'əretu asi ahunahuna anaa bəne a y'əde tua bəne so ka ho kwan se ebi r'ensi biom, se əkəba se ahunahuna anaa bəne a y'əde tua bəne so ka bəda adi wə nwhewhəmu no mu a. Əwəse nkaee a y'əde bə awofоо nyinaa enam amanmmra a əfa kokoam dwuamadie ho kwan so. Əsane se mmra no whe se y'əde osukuuni ho nsəm bəsie kokoam nti no, sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofоо no nni ho kwan se əde nsəm pətee bi ma onii a y'ahunahunano no awofоо anaa awhefоо əfa nteasoo anamon a w'atu ho, gyesə

εye nhye a y'ede ama patapaaf o no se emma no mmēn onii a w'ahunahunano no anaa akwankyerε foforō bi a εsesε onii a y'ahunahunano no hunu na se patapaaf o no bu so a w'ahunu abo amaneε.

- Ahunahuna ho anamon tuo.

E. Worcester Aban Nsukuu nhunumu anamon a w'otu de si ahunahuna ho kwan sane boa wō ahunahuna nsəm mu de whε se sukuuni biara bənya ahobanbō wō adesua bea hō no bi ne se w'əbəsesa patapaaf o nneε.

1. Nteasoo anamon:

Se sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no si gyinaε hunu se asotwee ho bəhia a, asotwee korō no b'εgyina nsəm a sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no hunuuε, bi tesε suban a w'ədaano adi, asukuufō a w'əkaho no mfie, εne hia ehia se pεpεpεyε b'εba nneε pa nkyerεkyere mu. Asotwee bəfa nhyeheyε ne εkwan a Worcester Aban Nsukuu fa so di w'ən dwuma pεpεpε. Y'εbafa nhyeheyε a εkyerε εkwan a y'εfaso twe asukuufō a w'adidem aso no so sədeε w'atwεrε no wō ankorankore a w'adidem nwomasua mpomdene mmra (IDEA) mu no. Se y'εretu ahunahuna ho anamon no, Worcester Aban Nsukuu no b'εwhε nsonsoanso bəne ahodoō bi tesε, akwanya bi a εbefiri obi nsa, se y'εbətwe obi asensən, se y'ede obi bəkə ahobanbō beaε, se y'εbəma obi akəgye mmoa afiri nnwumakuo afoforō mu, se obi bəsom ne mantamu, anaa se y'ede nhyeheyε a εbəboa patapaaf o no a nwomasua akwa ka ho begu kwanso.

2. Se y'εnam nimdeε mpagya nhyeheyε so r'εkyerε nneε pa:

Nwomasua akwa a εka patapaaf o nyinamu nhyeheyε ho no bi εne se, y'εbəfa nimdeε mpagya so akyerε nneε pa (εne se, nneε pa nnyinamu dwumadie, anamon a εtəso mienu, εkwan a y'εbafaso akyerε ade buo εne mpomdene nwomasua) ne/anaa patpaaf o nnyinamu nhiamu. Nimdeε mpagya nhyeheyε foforō bi a sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no betumi awhε bi ne;

- Se y'εnam sukuu anaa mansini no ahunahuna nsəano adekyerε nhyeheyε so ne ankorankore di nhiamu de nimdeε mpagya ma wən.
- Se y'εne akwankyerε futufoō ne sukuu mu adwumayəfō a w'əfata bε dwendwene ho de nwomasua dwumadie a εho hia bəma ankorankore asukuufō anaa asukuufō kuo.
- Se y'ede nneε pa mmoa ahodoō a εfa nwomasua ho ne nea εnfa nwomasua ho begu kwanso aboa asukuufō ama w'ate εkwan a w'əbefaso ada asetenamu nneεpa adi de ama wən anisoəadehunu abamu ase.
- Se y'εne awofoō anaa awhεfō bəhyiamu de awofoō mmoa adi dwuma, εna se y'εbəhyε ahunahuna nsəcano adekyerε nhyeheyε no ne asetena mu nimdeε mpagya dwumadie wō fie no mu dene.
- Se y'εbəfa nneε nhyeheyε na y'ede y'ani besi asetena mu nimdeε pətee bi mpuntuo so.
- Se y'ede sukuuni no bəkə nnwumakuo afoforō bi mu ama w'ayε w'ən mu nwewhəmu.

Se sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no hunu se sukuuni bi boapa twaa ntōrō se ahunahuna anaa bəne a y'ede tua bəne so ka kəoso a, əbetumi atwe saa sukuuni korō no aso.

3. Se y'εrehyε ahobanbō mu kena ama onii a y'ahunahunano no ne afoforō bi:

Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no b'εwhε nsakraε a εho bəhia wō sukuu wō sukuubeaε hō ama onii a y'ahunahunano no ne afoforō bi b'εnya awrəhyεmu se ahobanbō wō hō ma wən. Nhyeheyε baako a sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no betumi de adi dwuma ne se, əbəma nwəsəo a εfiri panyin hō bəkəsoro εbre ne εbre ano wō mmeaε a ahunahuna akəso anaa εbətumi akəso. Nea εtəso mienu, y'ede sukuuni a y'εbətumi ahunahuna no nnyinamu nhyeheyε (mmataho krataa no mu) b'εboa sukuuni biara a y'asiso dua se y'εtumi ahunahuna no. y'ede awofoō nyinaa bəka ho na w'ənsa bəka w'ənba berima/əbaa sukuuni a y'εbətumi ahunahuna w'ən nnyinamu nhyeheyε no bi.

Gyinasie ne nsiesie ne/anaa asotwee anamon akyiri no, sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoo no bækoso ne onii a y'ahunahunano no anya nkitahodie senea əbhunu se nne a mmra emmaho kwan no asane asi biem anaa, na se mmoa foforø bi bëhia anaa. Na se ekøba no saa a', sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoo no ne sukuu dwumayøni a ɔfata bedi dwuma de agu kwanso ntem so.

F. Se y'eretu ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka ho anamon – kwaadubø a ɔfiri sukuu dwumayøfoo hø fa ahunahuna ho. Worcester Aban Nsukuu no de nhyeheyø ne akwan a w'øde b'whe senea sukuu betu anamon ne senea əbøma ahobanbø ho nhyeheyø, awofoø anaa awheføø ne afoforø nkaeøboø, ne nhwehwemu ne anamon tuo bedi dwuma. Nhyeheyø ne ɛkwan a y'efaso sieseø no kasa fa esu a y'engyentom a ɔfiri sukuu adwumayøfoo hø ho. Sukuu panyin paa no anaa dwumdie no whesofoo anaa dwumadie no panyin paa anaa dwumadie no whesofoo se sukuu panyin paa no anaa n'abediakyire no na w'øsusu se ɔye patapaafø no a, anaa sukuu no abdwakuo anaa dwunadie no whesofoo se dwumadie no panyin paa no na w'øsusu se ɔye patapaafø no bækai adwumayøni a y'abøno kwaadu no nwhewhemu no ho hia a əhia, w'øn asodie se w'øbedi nokware ene se mmra no mma bøne a y'ede tua bøne so ka a w'ødi tia kwaadubøfoo no anaa obi a əbøma nsem hia əbre a y'ereye nwhewhemu no ho kwan, na y'ebetwe onii a əbeyø saa no aso.

1. Ahobanbø:

Ansana y'ebewhewhø kwaadubø fa ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka ho no, sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoo no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoo no, se sukuu panyin paa anaa n'abediakyire no na w'øsusu se ɔye patapaafø no a, anaa ma sukuu abdwakuo anaa whesofoo no se dwumadie no panyin paa na w'øsusu se ɔye patapaafø no a, bøfa anamon so awhe se əbøma onii a y'ahunahunano no anya awrehyømu se ahobanbø wø hø ma no, ne/anaa se əbøbø onii a y'ebetumi ahunahunano no ho ban afiri ahunahuna ho. Anamon a y'etu de hyø ahobanbømu dene bi ne; se y'ede y'ahobanbø bødi dwuma. Sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoo no anaa dwumadie no panyin paa no anaa ne whesofoo, se sukuu panyin paa anaa n'abediakyire no na w'øsusu se ɔye patapaafø no anaa sukuu abdwakuo anaa whesofoo no betu anamon afoforø bi de ahyø ahobanbø mu dene abre a nwhewhemu no erekøso no ne nwhewhemu no akyiri no, se nea ahia.

Sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoo no anaa dwumadie no panyin paa no anaa ne whesofoo anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoo no de ahobanbø nhyeheyø begu kwanso abø sukuuni a w'abø amaneø afa ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka ho, sukuuni a w'ade ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka ho adanseø, sukuuni a ɔreka nsem de aboa wø nwhewhemu bre mu, anaa sukuuni a ɔwø nsem hia bi fa amanebø a əfa ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka ho ban firi ahunahuna ne bøne a y'ede tua bøne so ka ho.

2. Y'asodie se y'ebeyø afoforø asotire:

- Nkaeø a y'ebø awofoø anaa awheføø. Se sukuu panyin paa no anaa dwumadie whesofoo no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoo anaa sukuu abdwakuo no anaa whesofoo no hunu se ahunahuna anaa bøne a y'ede tua bøne so ka bi akøso a, əbø onii a y'ahunahunano no awofoø anaa awheføø amaneø ntem so, ne ɛkwan a y'ebefaso atu ho anamon. Nsem bi bøtumi asi a əbøma sukuu panyin paa anaa dwumadie no whesofoo no anaa dwumadie no panyin paa no anaa ne whesofoo anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoo no abø awofoø anaa awheføø amaneø mpo ansana w'ahye aseø ayø nwhewhemu afa asem no ho. Nkaeøbø no bøfa Amanmmra 603 CMR 49.00 nhyeheyø so.

- b. Se y'ebeyi sukuu anaa mansini afosorɔ asotire: Se ekɔba se amanebɔ no εfa asukuufoɔ a w'ɔn nfiri sukuu mansini baako mu, sukuu a w'ɔkyere bri bi ho nimdee, sukuu a εnyε aban dea mu ankorankore demdifɔɔ sukuu w'agye ato mu a w'ɔtumi kɔ ba fie anaa w'ɔkɔtena hɔ, anaa nkabom sukuu mu a sukuu panyin paa no anaa dwumadie no whesofoɔ no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoɔ anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoɔ no a ɔdiikan bɔɔno amaneε fa asem no ho no nam ahomatorofo so bεyi panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no a ɔwɔ sukuu foforɔ a amanebɔ no fa w'ɔn asukuufoɔ ho no asotire ntɛmso ma w'ɔnso tu ho anamon a εfata. Nkitahodie nyinaa befa amannmra ne 603 CMR 49.00 nhyeheyε so.
- c. Se y'ebeyi w'ɔn a w'ɔwhε mmrasodie so sotire: Ebre biara a sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no anaa dwumadie no panyin paa no, anaa ne whesofoɔ, anaa sukuu abadwakuo no anaa whesofoɔ no benya amanebɔ fa ahunahuna anaa bɔne a y'ede tua bɔne so ka ho na nwhewhemu akyiri no se ɔgyedi se εho hia se ɔde bɔnedie kwaadu bɔ patapaaf o no a sukuu panyi paa anaa dwumadie whesofoɔ no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoɔ anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoɔ no bεyi w'ɔn a w'ɔwhε mmrasodie so asotire. Y'εnam nteaseε nhyeheyε a y'εne w'ɔn a w'ɔwhε mmransodie so wɔ ne amannmra 603 CMR 49.00 so na eyi asotire no. Ebiem, se asem bi si wɔ sukuu asase so na se sukuuni dada a onni mmoro mfie aduonu-baako a onni sukuu no mu biom ho a, sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no anaa dwumadie no panyin paa no anaa ne whesofoɔ anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoɔ no bεfrε w'ɔn a w'ɔwhε mmrasodie so wɔ mantamu hɔ, se ɔwɔ gyidie se εho hia se ɔde bɔnedie kwaadu bɔ patapaaf o no a. Gyinasie mu no, sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoɔ anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoɔ no bεfa nhyeheyε ne εkwan a sukuu ahobanbɔ ntamgyinafoɔ ne ankorakore bi mo a sukuu panyin paa no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoɔ anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoɔ no hunu se w'ɔfata tu agyina.

C. Nwhewhemu: Sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoɔ anaa sukuu abadwakuo no anaa whesofoɔ no be whewhemu amanebɔ a εfa ahunahuna ne bɔne a y'ede tua bɔne so ka ho nyinaa mu wɔ dɔnwhere aduonunan ntam anaa sukuu da a edi eda a n'ensa ka amanebɔ no anim no mu, na ɔnam saaso de nsɛm a ɔnim nyinaa bi tesε kwaadu no bɔbre ne asukuufoɔ a asem no fa w'ɔnho no mfie.

Nwhewhemu no εrekɔso no, sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoɔ anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoɔ no b'εtoto asukuufoɔ, adwumayεfoɔ, adansefoɔ, awofoɔ anaa awhefoɔ ne afosorɔ ano senea εho bεhia. Sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no b'εkai sukuuni a w'ɔsusu se ɔyε patapaaf o no, nea w'ɔhunahunano no ne adansefoɔ hia a εhia se w'ɔn bedi nokore, ne se mmra mma bɔne a y'ede tua bɔne so ka ho kwan na obiara a ɔbεyε saa no b'εnya asotwee.

Sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ anaa dwumadie no panyin paa no anaa whesofoɔ anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoɔ no anaa adwumayεfoɔ no mu bi senea sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no kyere no, ne panyin a ɔwhe adwumayεfoɔ so no bom toto nkrɔfoɔ ano senea εse. Asodie a ɔwɔ se ɔde whewhemu nsɛm no mu di ho dwuma no ma sukuu panyin paa anaa dwumadie whesofoɔ no de nsɛm a εbetɔdwa wɔ nwhewhemu no mu b'εsie kokoam. Y'εde nwhewhemu no mu nsɛm a y'atwεre beto hɔ. (whesofoɔ ahunahuna nsɔano ne nnyinamu asem amanebɔ krataa – mmataho krataa). Se εho hia a, sukuu panyin paa anaa dwumadie no whesofoɔ no anaa dwumadie no panyin paa anaa whesofoɔ anaa sukuu abedwakuo no anaa whesofoɔ no ne mmra abadwa bεtu agyina afa nwhewhemu no ho. Ekwan a

w'əfaso ye ahunahuna ne bōne a w'əde tua bōne so ka nsem ho nhwehwēnu no nam Worcester Aban Nsukuu nhyeheyē ne n'akwan a əfaso ye nwhewhēmu pəpəepe.

D. Gyinasie:

Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whəsofō anaa sukuu abədwakuo anaa whəsofō begyina nsem no nyinaa ene tebea so na asi gyinae. Nwhehwēmu no akyiri no na se ebēda adi se ampa ahunahuna anaa bōne a y'ede tua bōne so ka kəso a, sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō nobəfa əkwan pa so awhe se ebi nsi biom na w'awhe se onii a y'ahunahunano no wə akwanya de neho bəhyē sukuu dwumadie mu anya ho mfaso. Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no; 1) besi gyinae afa nsiesie dwumadie a əbəhia ho, na 2) w'asane asi gyinae afa anamon ne/anaa nteaso anammon a əbəhia ho.

Sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whəsofō anaa sukuu abədwakuo anaa whəsofō no bəbə onii a y'ahunahunano no awofo anaa awhefō ene sukuu dwumayenī patapaafō no amane afa nwhewhēmu no nsonsoano ho dənwhere aduonunan ntam anaa sukuu da a edi eda a w'əwie nwhewhēmu no anim no ne anamon a w'əretu asi ahunahuna anaa bōne a y'ede tua bōne so ka ho kwan se ebi r'ensi biom, se əkəba se ahunahuna anaa bōne a y'ede tua bōne so ka bēda adi wə nwhewhēmu no mu a. Əwəse nkae a y'ede bə awofo nyinaa ənam amanmmra a əfa kokoam dwuamadie ho kwan so. Əsane se mmra no whe se y'ede osukuuni ho nsem besie kokoam nti no, sukuu panyin paa anaa dwumadie whəsofō no anaa dwumadie no panyin paa no anaa whəsofō anaa sukuu abədwakuo anaa whəsofō no nni ho kwan se əde nsem pətee bi ma onii a y'ahunahunano no awofo anaa awhefō əfa nteaso anammon a w'atu ho, gyesē:

Eyē nhye a y'ede ama patapaafō no se əmma no mmən onii a w'ahunahunano no anaa akwankyerē foforō bi a əsesē onii a y'ahunahunano no hunu na se patapaafō no bu so a w'ahunu abə amane.

- Ahunahuna ho anamon tuo.

E. Worcester Aban Nsukuu nhunumu anamon a w'ətu de si ahunahuna ho kwan sane boa wə ahunahuna nsem mu de whe se sukuuni biara bənya ahobanbə wə adesua bea hə no bi ne se w'əbesesa patapaafō nne.

1. Nteaso anamon tuo:

Sukuu panyin paa, anaa dwumadie whəsofō no, anaa dwumadie no panyin paa, anaa sukuu abədwakuo, anaa whəsofō no, de ahunahuna nsem amanebə krataa ne whəsofō no ahunahuna nsem amanebə krataa a əkyerē ampa ahunahuna akə so bəma panyin paa a əwhə adwumayefō so no na əno nso akyerē dwumadie no panyin paa, anaa whəsofō, anaa sukuu abadwakuo, anaa whəsofō no nteaso anamon a əse se onya adwen fa. Panyin paa əwhə adwumayefō so no b'ətumi atoaso aye nwhewhēmu, se əho hia a. Dwumadie no panyin paa, anaa whəsofō no, anaa sukuu abadwakuo no b'əwhe bəneyē no yəbea, odwumayenii no dwumadie mu abakəsem ne nsem hia afoforō bi mo a' n'ensa bətumi aka.

2. Se y'ənam nimdeey mpagya nhyeheyē so r'əkyerē nne pa:

Odwumayenī biara a ə'bətədwa se w'ada esu bi a nhyeheyē yi mma ho kwan adi no, ene Worcester Aban Nsukuu adwumayefō mmoa dwumadie (Deer Oakes 866 327 2400) di nkitaloh ansana w'akə n'adwumamu biom, se nea ətē no. Odwumayenī no bətumi de neho aəhyē adwumayefō mpuntuo pa a əfiri dwumadie no panyin paa no anaa whəsofō anaa sukuu abədwakuo anaa whəsofō no hə mu.

3. Se y'rehyē ahobənbə mu kena ama onii a y'ahunahunano no ne afoforō bi:

Y'ede sukuuni a y'əbətumi ahunahunano no nnyinamu nhyeheyē (mmataho krataa) bədi dwuma wə sukuuni biara a y'asi no pi se əye obi a y'əbətumi ahunahunano no so. Y'ede awofo nyinaa b'əka ho na y'ama w'ən w'ənba barima/əbaa sukuuni a w'əbətumi ahunahuna no mmoa nhyeheyē no bi.

Sukuu panyin paa, anaa dwumadie whesofoo no, anaa dwumadie no panyin paa, anaa ne whesofoo no, anaa sukuu abadwakuo anaa wɔn whesofoo no b'ɛwhɛ nsakraee a eho behia wɔ sukuu sukuubeaɛ ho ama onii a y'ahunahunano no ne afoforɔ bi b'ɛnya awrɛhyɛmu se ahobanbɔ wɔ ho ma wɔn. Nhyehyeɛ baako a sukuu panyin paa, anaa dwumadie whesofoo no, anaa dwumadie no panyin paa, anaa ne whesofoo no, anaa sukuu abadwakuo anaa wɔn whesofoo no bɛtumi de adi dwuma ne sɛ, ɔde odwumayen'i no anaa sukuuni no b'ɛto baabi foforɔ wɔ sukuudan no mu anaa sɛ mansini no mu.

Gyinasie ne nsiesie ne/anaa asotwee anamon akyiri no, sukuu panyin paa, anaa dwumadie whesofoo no, anaa dwumadie no panyin paa no, anaa ne whesofoo, anaa sukuu abedwakuo anaa wɔn whesofoo no bɛkɔso ne onii a y'ahunahunano no anya nkitahodie senea ɔbehunu se nne a mmra emmaho kwan no asane asi biem anaa, na sɛ mmoa foforɔ bi ho behia anaa. Na sɛ ekɔba no saa a, sukuu panyin paa, anaa dwumadie whesofoo no, anaa dwumadie no panyin paa no, anaa ne whesofoo anaa sukuu abedwakuo anaa wɔn whesofoo no ne sukuu dwumayen'i a ɔfata b'ɛdi dwuma de agu kwanso ntɛm so, akɔpem sɛ odwumayen'i benya nteasoo nsakraee nkakrankakra.

VI. Y'ɛNE ABUSUA NKABOM DWUMADIE.

Nneɛma a abusua de bɛdi dwuma ne abusua nkitahodie yɛ adehia a ɛka nkabom ho. Worcester Aban Nsukuu no ne abusuafɔɔ bɛdi dwuma de apagya sukuu no ne mansini no ahoɔden a w'ɔde tu ahunahuna ho anamon. Nsɛm a y'ene abusuafɔɔ kye bi ne; (i) senea awofoɔ anaa awhefɔɔ bɛhyɛ adekyerɛ nhyehyeɛ no mu kena wɔ fie de aboa sukuu no anaa mansini no nhyehyeɛ no; (ii) ahunahuna ho nkyerɛkyere ene (iii) abɛɛfo ntanɛt so ahobanbɔ ne abɛɛfo ntanɛt so ahunahuna. Y'ɛbɛtwere akɔma awofoɔ ne awhefɔɔ afre obiara abɔ wɔn amaneɛ afa ahunahuna nsɔano ne nnyinamu nhyehyeɛ no fa a ɛfa sukuuni ho wɔ kasa a awofoɔ anaa awhefɔɔ no taaka paa mu. Sukuu anaa mansini no nhyehyeɛ pɔtee a y'ɛfaso de di y'ɔnkabomu dwuma no whɛ; mfie, astena mu tebea nneɛma, kasa ne sukuuni no awofoɔ amamrɛ.

A. Awofoɔ adekyerɛ ene nneɛma w'ɔn de di dwuma:

Worcester Aban Nsukuu ma awofoɔ ne awhefɔɔ nkyerɛkyere nwumadie a deɛ esi n'aniso ne ahunahuna nsɔano adekyerɛ nhyehyeɛ no ene asetena mu yiedɛe adekyerɛ nhyehyeɛ a mansini no de di dwuma fa a ɛfa awofoɔ ho. Y'ɛne awofoɔ nsɛm bea, kuropɔn afanaa nyinaa awofoɔ afutufɔɔ abadwakuo, sukuu mmɛdwakuo, dɛmdifɔɔ nwomasua awofoɔ afutufɔɔ ene akuokua a etetesna ekabom de nnwumadie no ema.

B. Hia a εhia sɛ y'ɛbɔ nkaeɛ:

Afe biara mansini no bɔ awofoɔ anaa awhefɔɔ a w'ɔn mma wɔ sukuu no mu no amaneɛ fa ahunahuna nsɔano adekyerɛ nhyehyeɛ a y'ɛde di dwuma no ho. Sukuu panyin paa no ene mpomdene akyerɛkyerefoɔ de awofo nkrataa no kɔma wɔn wɔ fie sane kyere no nsɛm a ɛfa ahunahuna nsɔano ne nnyinamu adekyerɛ nhyehyeɛ a y'kyere w'ɔn mma. Akwanya ma awofoɔ no sɛ ɔbɛ whewhɛ nneɛma mu, ene akyerɛfoɔ no kasa sane kɔ nhyiamu a ema nimdeɛ ɛwɔhɔ ma awofoɔ ne awhefɔɔ nyinaa a w'ɔkasa fa ahunahuna nsɛm ho, ene abɛɛfo ntanɛt so ahunahuna ene abɛɛfo ntanɛt so ahobabɔ. Mansini no de nkaeɛbɔ a y'atwɛrɛ afa nhyehyeɛ no ne mansini no abɛɛfo ntanɛt so ahobanbɔ nhyehyeɛ no fa bi a ɛfa sukuuni ho bɛkɔ akɔma awofoɔ afe biara. Nkaeɛbɔ ne nsɛm nyinaa a y'ɛde ama awofoɔ ne awhefɔɔno yɛ adeɛ a y'atwɛrɛ agu krataa so ene nea y'atintim wɔ afidie so na esane wɔ kasa a awofoɔ anaa awhefɔɔ taa ka paa mu. Mansini no de nhyehyeɛ no ne εho nsɛm agu y'ɛn abɛɛfo dawurubɔ ntenat no so.

VII. AHUNAHUNA NE BÔNE A Y' EDE TUA BÔNE SO KA Y'E ADEE A MMRA NO EMMA HO KWAN.

Worcester Aban Nsukuu no de nsəmkaeε bi te sε ahunahuna, abεεfo ntanεt so ahunahuna, εne bône a y'ede tua bône so ka a mmra no emma ho kwan hyε nhyehyε yi mu. W'ɔsan de hyε nneε a εse se sukuu ni da no adi no mu, nwoma a εkyere senea sukuuni b'edi ne dwuma wɔ sukuu no mu εne dwumadie no panyin paa dawurubɔ mu. Nsəmkaeε a εdidiσoo yi mu bi firi M.G.L.c. 71 & 370 mu (b) na εsane kyere dwuma a mmra no r'ewhewhε se y'edi de bra ahunahuna.

Ahunahuna nsəm, a abεεfo so ahunahuna nso ka ho, yε adee a mmra si ho kwan;

- i. Wɔ sukuu asase so anaa agyapadeε a εne sukuu asase no bɔ afipam, wɔ adeye a sukuu no na abɔ Ho ka anaa εfa sukuu ho, anigyeε dwumadie anaa dwumadie se εwɔ anaa enni sukuu asase so, wɔ sukuu εhyεn gyinabea, wɔ sukuu hyεn mu anaa εhyεn afoforɔ a εyε y'endea, y'atua sika akɔgye, anaa se sukuu mansini anaa sukuu no de di dwuma; anaa se wonam mfidinwuma so anaa mfidie a εde anyinam na εdi dwuma so, se εyε y'endea, y'etua sika k'ɔgyeε, anaa se sukuu mansini anaa sukuu no de di dwuma, εna
- ii. Wɔ beaε, anigyeε dwumadie, anaa dwumadie a εnka sukuu nwuma ho wonam mfidinwuma so anaa mfidie a εde anyinam na εdi dwuma so, a εnyε y'edea, y'entua sika ε'nkɔgyeε, anaa se sukuu mansini anaa sukuu no de di dwuma, se nneε yi ma sukuu no mu nnyε anika mma onii a y'ahunahunano no anaa adansefɔo no a, anaa se y'etietia w'ɔn faahodie so wɔ sukuu mu, anaa εbetumi asi nwomasua anaa εkwan a sukuu bi fa so toto ne nneεma ho kwan anisoo ne ahoođenso.

Bône a y'ede tua bône so ka a εtia obi a ɔbɔ amaneε fa ahunahuna ho, obi a ɔma nsəm abre a nwhewhemu εkɔso wɔ ahunahuna ho, anaa adansefɔo anaa obi a ɔwɔ nsəmhia a εfa ahunahuna yε adee a etia mmra.

VIII. ASEKYERE

Aseyere a εdidiσoo yi mu pii yε adee a y'εfa de firri M.G.L.c. 71 & 170 mu, se nea y'akyere mu wɔ aseε no. Worcester Aban Nsukuu εnyεε nsakyeraε biara εmfaa w'ɔn aseyere anaa w'ɔn botaeε ho.

Patapaafø yε sukuuni anaa sukuu dwumayeni a ɔde n'eho hyε ahunahuna mu, abεεfo ntanεt so ahunahuna anaa bône a y'ede tua b'ɔne so ka mu.

Senea M.G.L.c 71 & 370 akyere ahunahunan ase no, εyε nneε a y'εsiso, se εyε nea y'atwerε, nea y'εka, anaa nea y'εdefa mfidie a εde anyinam na edi dwuma so, anaa ntɔkwa anaa ntɔkwa nneε anaa w'ɔn mu nkabom biara a εfiri sukuuni baako anaa dodoɔ, anaa sukuu adwumayeni hɔ εkɔ onii a y'ahunahunano no hɔ a;

1. εbεma onii no honam mu anaa atinka mu pira anaa se onii no agyapadeε besεe.
2. εde ehuu hyε onii no mu se ɔ'bεpira anaa n'agyapadeε besεe.
3. εmma onii no ani nka wɔ sukuu mu.
4. εtietia onii no faahodie so wɔ sukuu mu.
5. εsi nwomasua anaa εkwan a sukuu bi fa so toto ne nneεma.
ho kwan anisoo ne ahoođenso.

Abεεfo ntanet so ahunahuna εka ahunahuna ho.

Abεεfo ntanet so ahunahuna yε, ahunahuna a εnam mfidie bi tese tεtεfon, ahomatrofο, komputa εna ntanet so. Nea εkekaho bi ne, εkwan a y'εfaso de nsem a y'atwεrε fa ntanet so de koma obi, nsem a y'etwεrε de fa afidie so koma obi ma n'ensa ka no atoeεmu hɔa, nsem a y'etwεrε fa ahoma trofο so de koma obi εne ntanet so atwεrε. Whewhe ntanet so ahunahuna mmramu asekyεrε wɔ M.G.L.c 71 & 370 mu. Senea M.G.L.c 71 & 370 akyεrε beaε a anika nni hɔ ase no, εyε tebeaa bi ahunahuna ama nneε bi tese nea εdidiσo yi abɔ awura suku beaε hɔ; nhyeso, fεwdie anaa atemdidie a ano yεdene anaa εboroso ama εbεtumi asakyera sukuuni no nwomasua tebea mu.

Bone a y'εde tua bone so ka yε nhyeso, nneεma bone a y'εyε tua nneεma bone so ka anaa sukuuni a ɔbɔ amaneε fa ahunahuna ho, ɔma nsem wɔ ahunahuna nwhewhemu brε mu anaa adanseni anaa nea ɔwɔ nsemhia bi fa ahunahunaho ateetee.

W'ɔn a w'ɔka sukuu adwumayεfο ho bi ne; adekyεrεfο, whεsofο, afutufο, sukuu mpomdene adwumayεfο, nnuanenoafο, agyapadeε whεsofο, εne εhyεnkafο, εne amirikatuofο teneefο, afutufο ma dwumadie a εnka adekyεrε nhyehyε no ho, adwumayεfο aboafο anaa adwumamu nimdeeεfο aboafο. Sukuuni a ɔyε mmre no, εne nea y'εde ahunahuna, ntanet so ahunahuna anaa bone a y'εde tua bone so ka edi no.

IX. Y'ΕNE MMRA AFOFORC AYCΝKOFA

Sεdee amanmmra ne Worcester Aban Nsukuu nhyehyε teε no, y'εngyina baabi a obi firi, ahosuo, bεbrε, εsom, ɔman a obi firi so anaa senea obi hunu ne bεbrε fa so εnye obi biara ayεpεmu wɔ abre a ɔrepε aban sukuu mu kwan wɔ kuro biara mu anaa se ɔbenya akwanya anaa ahoto εne adesua biara a ɔpε se osua wɔ saa aban sukuu no mu. Bribi biara nni nhyehyε no mu a esi sukuu no anaa mansini no kwan se w'ɔn tumi tu anamon siesie ayεpεmu anaa ateetee a egyna onii no amanmmra ahobanbɔ a ɔwɔ εne sukuu anaa mansini no nhyehyε so.

(Mmataho- Worcester Aban Nsukuu Nhyehyε εne akwan w'εfaso di dwuma).

Nea εka ho biom, bri biara nni nhyehyε no mu a esi tumi a sukuu anaa mansini no wɔ se wɔ betumi atu asotwe ho anamon anaa anamon afoforɔ bi a εwɔ amanmmra M.G.L.c. 71 & 71.37H anaa 37H1/2, M.G.L.c71 &41 and 42. M.G.L.c76&5 mu, mmra afoforɔ bi εbεtumi adi dwuma, anaa mantamu sukuu anaa mansini nhyehyε anaa gyinæε a y'εne afoforɔ bi si bomu fa atuuturasem, nneε bone, εnfa ho se nneε ka nhyehyε no ho anaa.

X MMATAHO KRATAA

- Beaε a εwhε mmɔfra so

- Sukuu no ayarewhe nhyehyeε
- Worcester Aban Nsukuu nhyehyeε ne εkwan w'ɔnfaso di ahunahuna ho dwuma
- Worcester Aban Nsukuu ahunahuna nsəm amanebɔ krataa nhyehyeε
- Worcester Aban Nsukuu ahunahuna nsɔano ne nnyinamu nsəm amanebɔ krataa
- Worcester Aban Nsukuu whəsofɔ ahunahuna nsɔano ne nnyinamu nsəm amanebɔ krataa
- Worcester Aban Nsukuu akyerɛkyerɛfɔ krataa a ɔde ma sukuuni bi ma onii no de k'ɔgye mmoa wɔ baabi foforɔ
- Nteasɔɔ akwan a εfa mmra so buo ho
- Worcester Aban nsukuu sukuuni patapaafø nnyinamu nhyehyeε
- Worcester Aban Nsukuu adwumayefɔ patapaafø nhyehyeε
- Worcester Aban Nsukuu sukuuni a y'εbεtumi ahunahuna no nnyinamu nhyehyeε